

ספר

האמונה הרהמה

המביא הסכמה בין הפילוסופיא והדת

הברו

הפילוסוף הגדול החסיד הנכבד

ר' אברהם בן דאוד הלוי (המכונה הראבד) ז"ל ממטולימלא.

(שנת תתק"ל לאלף החמישי).

הובא ראשונה לביה הדפוס ושולח בישראל

עם ביאור מפנה הדרך

על יד

הקטן שמשון בכהרר ליב ווייל יצי

מקי' וואללערשמיין.

שנת וצדיק באמונתו יהיה לפק.

Frankfurt am Main.

Druck der Typographischen Anstalt.

Das Buch

Emunah Namah

oder:

Der erhabene Glaube,

verfaßt von

Abraham Ben David Halevi
aus Tolebo

(im Jahr 1160.)

In's Deutsche übersezt und herausgegeben

von

Simson Weil.

Frankfurt a. M. 1852.

Gedruckt in der Typographischen Anstalt.

אל הקורא.

אמר שמשון הספר הזור אינו צריך להקדמרו ממני, כי כבר הקדים אברהם את עצמו, וגם לא הלכתי לבקש הסכמות מחכמי זמננו שי, כי שם המחבר שמו נודע בישראל ורבים גדולים וחקרי לב ובתיכם הרב בעל עקידה זכירו דבריו בספריהם ויסמכו עליהם כעל מטה עוז לירד אל עמקי האמת ולהעל פז נחמד. והנה כמו שכע מאות שנה כי הרא"ב ז"ל עזב את הארץ ולקדושים אשר בשמים הפך, ולנו הניח ברכה בספריו הנכבדים אשר כתב ובתוכם אבן קודש, רב ההוד ועצם טוהר הספר האמונה הרמה אשר בו חקר ודרש על שרשי הדת הישראלית, כדי שיתן כל ההוגה בו את יראת ה' בלבו ולא בפיו לבד, כמו שכתב ואהבת את ה' וכו' ואין אהבה כזו לא בידעיה נמורה כטיב ענין הנאהב. וראוי לכל הנקרא בשם ישראל שיהיו מחשבותיו תמיד ישרים עם אל, ואם ישאלו ממנו או ישאל הוא עצמו, על מציאות השם ית' ועצמותו ואחרותו ושאר תאריו הנכבדים אשר לו יחכנו, ובכתבי קודש כס יכנה שיודע אותם על כוריים ואמתתם ויהיו חקוקים בלבו ויקשור נפשו בהם קשר אמיץ לא ינתק, ובכלל, שישים את לבו משכן לאמת ממנו יצאו כל מחשבותיו ופעולותיו, ואליו יפנו ויבואו, ולכך נברא האדם בצלם אלהים, וזאת דגל מחנה יהודה. ובעבור שראיתי כי זאת עיקר כוונת הרב להבין ליצור את יוצרו וזלזל תועלות אחרות רבות אשר מקיר לשואב ממי חכמתו, ובפרט בחקירתו על יסוד הקבלה והנבואה, ובענין הנורא של גמול ועונש, אשר תקות כל בעל דת נשענת עליו, ואחר טעמתי בקצה מטי מגופרת צוף אמרותיו וממופתיו אשר עשה להגדיל התורה ולהאדירה, חשבתיו לא זו הדרך, ואין זה הנתיה להניח כתבי הגדולים והקדושים בקרן זיוות להיותם לשלל לעש ולרקבון במאסרי הספרים של גדולי מטה תחת יפרסמו מליהן ויכנסו בלכבות מבקשי אמת וישרשו שם ויעשו פרי תנוכה קודש לה', ואמרתי לאסור צא, ולשבוי קראתי דרוור. ובטוח אני שחכמי הזמן והטובים י יכיתוני בעבור עמלי ועל יבון את מנחתי אשר הקרבתי לפניהם, כי עבד אברהם אנכי, וגם אל יגרשוני הרואים ביאורי לדברי הספר, כי באמת ידעתי בעצמי את קוצר ערכו אולם מה תעשו כי התורה תסתפק בעני בקרבן תורים ובני יונה במקום שתצורה לעשיר להקריב צאן למזבח. וגם תרגומי בלשון אשכנז לא לאישים חברתי, כי אם לאנשים, כי יש ויש אשר לשון הת"נך והגמרא מורגל בפיו ובלשון הפילוסופיא לא נסה, על כן אמרתי אולי יועילו דברי לאחד מני אלף ודי. ובני אדם אנהנו ורשת המעות פרושה לחכמים ונבונים בארץ כל שכן לאיש כמוני אשר לו לא שם בחכמה, ואם אחרי עיון ודקדוק נודע לך בבירור שגיאה במלאכתי, הרשות בידך לך ופגע בה, אולם זאת בקשתך ארת נפשי שמור. כאשר ישמרך אלהים ממעל.

ספר האמונה הרמה

המביאה הסכמה בין חפילוסופים והדת, חברו הפילוסוף הגדול החסיד הנכבד ר' אברהם הלוי בן דאור נ"ע לחבר היה לו, שאל אליו, אם האדם מוכרח במעשיו, או לו בחירה עליהם, ושם אותו כלל אחד ושלושה מאמרים. הכלל בוכר הסבה המביאה אל חיבור זה הספר, והדרך אשר ילך בו, וזכר נושאו ותועלתו, ומי יקבל בו תועלת ויצטרך אליו ממדרגות בני אדם, ומי לא יצטרך אליו. **המאמר הראשון:** בהקדמת מחכמת הטבע ומה שאחריו, והם היותר מעט ממה שיצטרך אליהם מי שירצה לדעת האמונה הישראלית אחר ההסתלק ממדרגת ההמון. **המאמר השני:** בהתחלות הדת. **המאמר השלישי:** ברפואה הנפשית.

זכר כל ל.

אמר שאף לי ידוממך הא' זה שנים על דרוש התכרה והבחירה, וזכרת לי הרבה שיש לך ככל אחת משתי אלה הקצוות, וזה שהעברות שיעבור עליהן האדם אם האל ית' מכריחו עליהן, אם כן איך יענישהו עליהן? או איך יוהיר עליהן בדתות? ועוד איך ישלח נביאיו לצוה עליהן? וגם כן אם הן מסורות אל האדם, יעבור אותם אם ירצה, וינהיר מהם אם ירצה, הנה איך יעבור שיהיה במציאות דבר אין לאל יתב' ממשלת עליו? וזכרתי כי מה שיקשה עבור השכל בזאת השאלה, מוצאנו כתובים מעידים על היות מעשה האדם בהכרח, כמאמר האל ית' ואני אקשה את לב פרעה [שמות ו' ג']. כי הקשה ה, אלהיך את רוחו ואמץ את לבבו [דברי' כ' ל']. ה' מסך בקרבה רוח עושים [ישעיה יט' יד']. למד' תתענו ה' מדרכך, תקשיח לבנו מיראתיך [ישעיה ס"ג יו']. מי יפתח את אחאב ויעל ויפול ברמת הגלעד [מ"א בב' כ']. והנביא כי יפותה ודבר דבר אני ה' פתתי את הנביא ההוא [ירמיה יד' ח']. אכן השא השאת לעם הזה [ירמיה ד' י']. ובחפך ורוי והסירותי את לב האבן מבשרכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו [יחזק' ל' כו']. ומוצאנו עם זה פסוקים מעידים על היות האדם בחירי, כמאמר האל יתב' העדותי בכב' היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך [דברי' ל' יט']. חי אני נאם ה' אלהים אם אחפוץ במות המת [יחזק' לג' יא']. לא שלחתי את הנביאים והם רצו [ירמ' כג' כא']. אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה אל לבי [ירמ' יט' ה']. לעשות עצה ולא מני ולנסוך מסכה ולא רוחי [ישעיה' ל' א']. והשבותיך או ואמרתי שהפסוקים התוריים, מהם מה שהונחו כפי פשוטיהם, ומהם מה שהונחו במלות אין מנוס לבלתי עשות להם ביאור, והראיה בזה סתירת קצתם לקצת כפי מה שקדם, לכן אין מנוס לבלתי עשות פירש אל אחד הקצוות. והודעתך שהפסוק הצריך ביאור, הוא אותו שיעיד

השכל על סתרו, וכי הרבה פסוקים הונחו כפי מה שראוי להמון, לא כפי מה שהענין באמתו, ויאמר בו דברה תורת כלשון בני אדם, כאמרו ית' ארדה נא ואראה הכעקתה הבאה עלי עשו כלה ואם לא אדעה [בראשית ח' כא'] - כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה [שם כב' יב'] - לולי כעסאויב אגור [דברי לב' כח'] - וריבים כהם - והודעתוך שהדבה הנמשכת לאמונת הבחירה איננה פדבה הנמשכת לאמונת ההכרח, אכל הדבה הנמשכת לאמונת ההכרח אין מניס להמלט ממנו, והיא עם זה גדולה ומגונה, ושהדבה הנמשכת לאמונת הבחירה, מעושה ונקל לצאת ממנה - וראיתוך אחרי כן שלא היה אצלך מדרגת כל מה שבארתיו באותו מאמר מדרגת מאמר מספיק, והנהגה רפואית - אבל לא מצאת בנפשך ⁽¹⁾ בין הדבה הנמשכת לאמונת ההכרח ובין הנמשכת לאמונת הבחירה, ואיך לכרך על זה, כי אם רבים מאנשי העיון בגלילנו זה - והנה הניע האל ית' ממני דבר שהיה שוקט בי ולהועיל עם רב מנבראיו, כפי דעתי, וזה, כי ראיתי שהכלבול והשבוש בזאת השאלה ובדומות לה אמנם יקרה לבעלי העיון ממנו בזמן הזה, מפני עובם העיון בעיקרי אמונתם הישראלית, ובקשת ⁽²⁾ האותות וההסמה אשר בינה ובין הפלוספיא האמיתית, אשר עליה סומכים הפילוספים עצמם, והסכמתם, במה שהם מסכימים, ובמה שחולקים - וזה לעובם העיון בחכמות, ולא היה כן מנהג חכמי אומתנו בזמנים העוברים - אך נמצא להם בעיון בזה דעות נכבדות ותכונות נכונות, כמו מה שנזכר על ר' יוחנן בן זכאי ע"ה, ועל שמואל, ועל כל הסנהדרין בכל דור ודור - אמנם בזמננו זה לפעמים יקרה מי שיעיין בחכמות מעט, ואין בו כח שיאחז בשתי ידיו שתי נרות, בימינו נר דתו ובשמאלו נר חכמתו - אך כאשר ידלק נר החכמה יכבה נר הדת, ולא בזה הדור לבד קרה זה, אך כבר קרה זה ג"כ בזמנים הראשונים כמו שספרו זה רבותינו ז"ל מאלישע אחר, באמרם עליהם שלום! ⁽³⁾ ארכעור נכנסו לפרדס ר' עקיבא, בן עזאי, ובן זומא ואלישע אחר - בן עזאי הציץ ומר, בן זומא הציץ ונפגע, אלישע אחר קצץ בנטיעות ר' עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום - ולזה יחשבו רבים מאנשי דורנו, שהעיון באלה חכמות הדקורות ממה שיוק באמת, ולזה לא יבקשו דבר מהחכמות, ונמשך לזה ג"כ שלא ידעו שרשי הדת ועיקריה, אשר בהם ראוי שיהיה רוב עיונם ודיוקם, ולא ענפיה אשר יספיק בהם עיון מעט - ומאשר היה זה ענינם, נמצאו כשקפדו לדבר בכמו אלה הענינים, נסתפקו עליהם קבותיהם וחשכו להם דרכיהם, לפי שדרוש החכמה והבחירה אי אפשר לשום מדבר שידבר בהם דבור ישר, אלא אחר ידיעתו בתארי אל ופעולותיו, ומרה שיתכן ⁽⁴⁾ שיצא ממנו - ומרה שלא יתכן, ולא הגיע אלינו בגלילנו זה ספר הנוח בו דבור, יעיר אנשי העיון מוארת האומה אל דבר מהחכמות, בשיעור מה שראוי שיעתקו אחריו, לאמת אמונתם, וזלתי ספר רבינו סעדיה ז"ל, אשר קראו ספר האמונות והדעות, והוא ספר הטוב בו מאוד, ונמלנו האל הטוב - אמנם כאשר חקרנוהו, לא מצאנוהו מספיק למרה שצריך לנו - וגם כן עמדנו על ספר ר' שלמה אבן גבירול ז"ל, כיון להועיל בו כונה אתה מהפלוסופיא, ולא ייחד בו האומה לבד, אבל הוא בענין ישתתפו בו כל מיני האנשים, ועם זה הביא רב דברים בענין אחר, עד שספרו אשר רמזנו אליו אשר קראו מקור חיים כאולי אם יצטרף ענינו במצרף, ויכללו דבריו בפחות מעשירית הספר ההוא - ועוד שהוא התעסק לעשות הקשים, ולא נתחייב שתהיינה הקדמותיהם אמיתיות, אך הספיק לו לפי דעתו הקדמות מדומות בצורות הקש אמתו, אכן חמדיהם חמרים מסופקים, ולפי ששיער

(1) בנפשך כלומר הפרש.
 (2) ובקשת האותות, צ"ל היאות וההסמה מלשון אך בזאת נאותה לכם.
 (3) הניגה פרק ב' דף יד' ע"ב.
 (4) ומה שיתכן פיר' שיתכן שיצא ממנו הטוב, ולא הרע בשם פנים, ורוב הרע הוא יוצא מבחירת האדם הרעה ואין ליתב' חלק בדבר.

בעצמו מאין הביאו¹). הרבה מופתים, כסבור שהמופתים הרבים הבלתי אמיתיים עומדים מקום מופת האחד האמתי, ובכמו זה אמר החכם טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח [קהלות ד' ו']. ואמרו חכמים ע"ה טבא פלפלא חריפא ממלא צנא דקארי, ולא הייתי מגנה דבריו לולי שדבר סרה גדולה על האומה, ידעה מי שעמד על ספרו, וכל הספר הוא מורדו על חולשת מדרגתו, בפילוסופיא, והיותו מנשש בה כמנשש באפלה. ואחר שהתחננתי לאל יתב' לעורני לפקוח עיני אנשי העיון מאומתנו בעקרי אמונתם, בהביא עליהם עדיות מן הכתובים התוריים ומופתים מהפילוסופיא האמיתית, ראיתי שלא יתכן לי זה, אלא אחר הקדם הקדמות מחכמת הטבע ומדו שאחריו, לפי שבאות השאלה מההכרח והבחירה אשר הביא אותי לזכור כל מה שבזה הספר, לא האמת החשובה המספקת בה, אלא אחר הידיעה כתארי האל ופעולותיו, ולא יתאמת אמתת תארו ופעולתיו עד שיקדם תחלה מופת מציאותו, ומופת אחדותו, ושהיא לא תדמה לאחדות דבר אחר מכל מדו שיקרא אחר מן העצמים הפשוטים כל שכן הגשמיים, ולא יתאמת זה עד שנתיח תחלה שיש במציאות עצמים בלתי גשמיים יקראו מלאכים. ונביא לראיה על זה תחלה כתובים, ואחר כן הקשים מופתיים, ולא יתאמת זה אא מצד תנועת השמים, ומצד היות השמים חיים מדברים. ונצטרך אל ביאור זה כתובים ומופתים שכליים. ורצוננו לבאר שלמלאכים מדרגות, ולא יתאמת לנו זה עד שנבאר במופת שהתחלת תנועת נפש איננה התחלת תנועת גשם. והביא ההכרח לזכור דבר מה מחכמת הנפש דרך כלל, ומחכמת הנפש האנושית בפרט. ומדו שיושפע עליה, להבדיל בין הנפש והשכל. אחרי כן נעתק הקש כזה אל השמים ג"כ. ואשר אי איפשר בלעדיו בכל זה, ולא יתאמת דבר ממדו שספרנו אלא אחר ידיעתו, הוא, שלא תהיה תנועה אם לא ממניע, ושדבר מהדברים לא יתכן שיתנועע מעצמו בשום פנים, ולא בשום ענין, ולכן הביא ההכרח לזכור מיני התנועה ושכולם ממניע, ושהמניע הויה בלתי המתנועע. ורצוננו שנבאר שהתנועות כולן תכלינה אל מניע ראשון, ומן ההכרח שנבאר שאי איפשר להיות במציאות נמצאים בפועל בעלי סדור לאין תכלית, ולבאר שהתנועה אי איפשר שתפול בסביב וכאשר הוצרכנו לזכור התנועות, הוצרכנו ג"כ לומר שמהן נפשיות ומהן טבעיות, ולכן חוייב שנעורר על הטבע מהו, ועל מה יאמר באמת, ועל מה יאמר בהעברה. ולכן הוצרכנו לזכור כזה תנועות היסודות אל מקומותיהם הטבעיים בצורותיהם המתחלפות, לא בגשמיותם או חמריהם המשותפים, ולא במקריהם הנמשכים להם, ולכן נתחייב לנו שזכור מהו ההיולי, ומה היא הצורה, ומציאות הצורות המלאכיות בגשמים המוחשים, ומציאות הצורות הטבעיות בהיולי המושכל. והביאוני כונת² ספר מקור חיים בדבור מדוקדק נקי מהמותרות וכמופת אמתי. ואין רצוננו להמריח עצמינו להביא בכל ענין סדר ההקש המופתי, יסדרוהו בעלי ההגיון אם ירצו לקלות הבנתם בגבול האמצעי אשר בו. ואין דעתנו לדבר בכל זה עד שנפקח עיני האנשים בענין העצם והמקרה, ואמתות כל אחד מהם, וסוגי המקרים, והייה הכונה אשר יכוונו אליה המתפלסים, בספר הנקרא קאטאגאריש בלשון יון והמאמרות בעברי. ונקוה שנעלה עוד אל מה שזולתו, כי אלה הענינים כאשר נשלים כל הצריך מהם, נחתום המאמר הראשון, ויחדנו המאמר השני לענין הדת, ונזכור חלקיו, ונבאר הנתלים מהם באמונה ונזכור אותם שהם הנקוגות מדיניות, ומעלות מדות, ומדו שדומה לזה. ואי זה מהם דיוקים שכליים במינים שונים נזכרים עוד. ונזכור אחרי כן מבחר דברי חסידו אומתנו, וכל מדו שנביא במאמר הראשון גם בשני לא יגרע ממנו עדות מן הכתוב, עד שיתבאר שאמתיות החכמה הם

¹ כלומר שידע חולשותיהם.
² צ"ל תכונת.

נכללות בספרי הקדש. וגם כן נבאר במאמר השני מקורי הרעות, אשר נכחיש המשכם מהאל ית' בתכלית ההכחשה, ונבאר הנבואה ומיניה, ותנאי הנביא אשר אנחנו מחויבים לשמוע אליו, ונבאר ענין הגמול והעונש וזה איפן הדרך אשר ניחל ללכת בו. אמנם נושא העיון הזה הנה מבואר שהו' פילוסופיא מעשית, מצד היותה בדת מקובלת ובפילוסופיא האמיתית מבוארת במופת. אמנם תועלתה, הנני מיעץ לכל איש חס בתכלית התמימות אשר כאשר ישאלוהו על הרוש ההכרח והבחירה או מה שדומה להם ואינו חושש עליה, אך יחשוב שלא ישיגנו בן אדם ולא ידאג לבו בקרבו ולסכלותו בו, שלא יכנס עצמו לעיין בזה הספר ולא בוולתו ממה שכוונתו ככוונת זה הספר אבל ראוי שישאר בתמותו וקבלתו, כי תכלית הפילוסופיא-המעשה, וגם כן החכמים בחכמת הדת הבקיאים ג"כ בפילוסופיא אינם צריכים אל ספרנו זה, כי די להם בחכמתם כמה כפלים מספרנו זה, ואולם המתחיל בעיון, והוא נכון על מה שמצד הקבלה לבד הגיעהו ולא הגיעה מעלתו אל שתאמר לו: מה שנשתבש בו, הנה זה הספר מועיל לו מאוד, כי כבר הקרבנו לו הרכה מאופני החכמה, ובנינו על יסודותיה הדרת. והאל ית' יות' אומר בתורתו החכמה: ושמרתם ועשיתם, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה [דברים ד' ו']. ולא אמר זה על המצוות השמעות, כי אין בהם דבר יהיה נפלא בעיני מי שאינו מאומתנו, ולא אמר זה על הנהגות המדיניות ומעלות המדות, כי אותם ג"כ כל בעל שכל יופל לשומם הנהגה לעצמו ולסרים למשמעתו ואם לא יהיה בעל דת, ואמנם אמר זה על הפלה האומות בחקרם על שרשי האמונה הישראלית, ועל רוב מצאונם מסכימים עם מה שעמדו עליו אחר הפלגת הקירתם ותכלית הריצתם להוציא האמת לאמיתו, אחר רוב המשא והמתן שעשו בזה אלפי שנים, ולנו אנחנו נתן בלי עמל חקירה, אבל לקחנהו מקובל מהנביא האמת ומצאנהו מבואר במופת בפילוסופיא האמתית, וזה החלי המאמר הראשון. ואשאל מהאל ית' להצילנו מפשע ומשגיאה ולהישירני באמרי פי ומעשה ידי למען חסדו.